

Ağrı İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Şekip YAZGAN¹

Esra KADANALI²

¹ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, AĞRI

² Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, AĞRI

Özet

Farklı turizm aktivitelerine (kültür, termal, inanç, dağ ve doğa, yayla, kış, mağara, kuş gözetleme) imkân sağlayan tarihi, doğal ve kültürel zenginliklere sahip olan Ağrı, sosyo- ekonomik açıdan ülkenin en geri kalmış illerinden birisidir. Büyük bir tarihi mirası barındırmasına ve coğrafi güzelliklerine rağmen, Ağrı kırsal turizm boyutuyla hak ettiği ilgiyi görememektedir. Çalışmanın amacı, Ağrı ilinin kırsal turizm potansiyelini ortaya koymak ve bu potansiyelden yararlanma yöntemlerini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ağrı ili, Kırsal Turizm

Assesment of Rural Tourism potential of Ağrı Province

Abstract

Ağrı is one of the undeveloped provinces of Turkey in socio-economic terms in spite of its historical, natural and cultural possessions which allow various tourism activities such as cultural, thermal, faith, mountain and nature, highland, winter, spelunking, ornithology tourism. Despite its historical legacy and distinguishing geography, Ağrı does not attract enough attention with regard to tourism. Aim of this paper is to display the rural tourism potential of Ağrı province and argue on the methods for utilization from this potential.

Key Words: Ağrı Province, Rural Tourism

1. GİRİŞ

Kırsal turizm, son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir biçimde uygulanan bir turizm türüdür. Kırsal turizmin son dönemde popüler bir turizm türü olmasının başlıca sebepleri olarak;

- Tüketicilerin deniz, kum ve güneş şeklinde özetlenen klasik kitle turizminden sıkılmaları,

- Turizmin ülkelerin tüm bölgelerine yayma ve dört mevsim turizmden yararlanma anlayışının gelişmesi,

- Turist profilinin değişmesi ve turistlerin çevre bilincinin artmasıyla doğaya özlem, ilginç yerleri gezme-görme, otantik kültürleri tanıma arzusunun artması yani insanların tatil ve turizm anlayışlarına ilişkin beklentilerinin değişmesi,

- Kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde, tarımsal kalkınma ve kırsal sanayi yaklaşımlarının yanında kırsal turizmin önemli bir araç olarak görülmesi sayılabilir (Avcıkurt ve Köroğlu, 2008: 61).

Kırsal turizme ait çok sayıda tanımla karşılaşmak mümkündür. Tanımların bazılarında kırsal turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği yerlerin özellikleri üzerinde odaklanıldığı, bazılarında ise turistlerin farklı turizm beklentilerinin vurgulandığı görülmektedir.

Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre kırsal turizm, yalnızca tarımsal veya çiftlik turizmini değil, kırsal alandaki tüm turizm faaliyetlerini kapsamaktadır (Anonim, 1994).

Avrupa Birliği tarafından kırsal turizm, “Tarımsal ya da yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek amacıyla olan turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama, yiyecek, içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünü” olarak tanımlanmıştır (Anonymus, 1999: 151).

Akça (2004: 63)'ya göre kırsal turizm; “insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda çiftçilerin ürettikleri mal ve hizmetleri, yörenin doğal dokusuna uygun mekânlarda talep ederek ve yörede para arttırma arzularını minimize ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür.”

Soykan (2006)'a göre kırsal turizm; “kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür.”

Yağcı (2005: 4)'ya göre kırsal turizm; “amacı tarımsal ya da yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek olan turistlere, beklentileri yönünde konaklama, yiyecek içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür.”

Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir turizm çeşidi olan kırsal turizm çok yönlü ve kompleks bir kavramdır. Turizm literatürü incelendiğinde kırsal turizm; çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarımsal turizm, yeşil turizm ve alternatif turizm gibi farklı isimlerle ifade edilmekle birlikte, doğa tatilleri ve özellikle eko turizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık, sanat, tarih ve etnik yapıyla ilgili faaliyetler kırsal turizmin kapsamına dahil edilebilecek faaliyetlerdir (Soykan, 2006).

Kırsal turizm kapsamına dâhil edilebilecek aktivitelerin çeşitliliği, kırsal turizmin kapsamının belirlenmesini güçleştirmektedir. Kırsal turizm en genel anlamıyla kırsal alanlarda uygulanan turizm türü olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır.

Kırsal turizmi, bir kavram olarak algılayabilmek için kırsal turizmin bileşenlerinin tanımlanması gereklidir. Tablo.1'de görüldüğü üzere, kırsal turizmin bileşenleri; kırsal alanlar, kırsal miras, kırsal yaşam ve kırsal etkinliklerden oluşmaktadır (Soykan, 2006).

Tablo.1. Kırsal Turizm Kavramı
(Kırsal Turizmin Bileşenleri)

1.Kırsal Alanlar
Dağlar
Göller
Nehirler
Ormanlar
Doğa Manzaraları
2.Kırsal Miras
Endüstriyel mimari
Tarih öncesi miras
Kaleler, kiliseler
Köyler
3.Kırsal Yaşam
El sanatları
Yerel etkinlikler
Beslenme
Agri-turizm
Geleneksel müzik
4.Kırsal Etkinlikler
Bisiklete binme
Balık tutma
At binme
Avcılık
Yürüyüş

Kaynak: Soykan, F.(2006: 73)

Kırsal alanlar, dağlar, göller, nehirler, ormanlar ve doğa manzaraları, kırsal miras; endüstriyel (çağdaş) mimari, tarih öncesi miras, kaleler, kiliseler ve köyler, kırsal yaşam; el sanatları, yerel etkinlikler, beslenme, agri-turizm ve geleneksel müzik, kırsal etkinlikler; bisiklete binme, balık tutma, at binme, avcılık ve yürüyüş gibi bileşenlerden oluşmaktadır (Soykan, 2006).

Kırsal turizm kırsal kalkınmanın öncü sektörlerindedir (Uçar ve ark, 2010: 55). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından en önemlileri, toplumun değişik kesimleri arasında gelirin dengesiz dağılımı, bölgeler ve özellikle kır-kent arasındaki gelişmişlik farkları ve fakirlik olgusudur. Bu problemlerin çözülmemesi toplumsal, psikolojik, ekonomik ve politik sorunların doğmasına neden olacaktır. Ülkeler kırsal alanların kalkındırılmasına yönelik farklı stratejiler geliştirmişler ve politikalar uygulamışlardır. Eski kalkınma anlayışları tarımsal kalkınmaya yer verirken yeni kalkınma plan ve programlarında kırsal alanların kalkındırılmasında kırsal sanayi kırsal turizmde ağırlık kazanmaya başlamıştır. Kırsal turizm kırsal alanların gelişiminde sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden birçok katkıda bulunabilir. Sözü edilen bu etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akça ve ark., 2004: 28-40);

- Kırsal alanlarda gerek tarımsal faaliyetlerle uğraşan gerekse uğraşmayan ailelere kırsal turizm yoluyla ek gelir sağlanabilir.

- Kırsal turizm, kırsal halka yeni iş olanakları yaratarak kırdan kente göçün önlenmesini sağlayabilir.

- Kırsal turizmin gelişmesi ile kırsal yöredeki kadınların aile içerisindeki rollerinin değişmesi ile kırsal yöredeki kadınların aile içerisindeki rollerinin değişmesi ve kadının aile yaşamına daha aktif olarak katılması kolay ve hızlı olabilecektir.

- Kırsal turizmin yaygınlaşması ile kırsal alanlara götürülebilecek altyapı, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerinin kalite ve sayısında önemli miktarlarda artışlar gelişimi görülebilecektir.

- Gelecekte turistlerin çevreye daha duyarlı olacakları dikkate alınarak turizme açılan kırsal alanlarda bozulmamış bir çevre ile kültürel çevre olarak adlandırılan geleneksel mimari tarzın korunması büyük önem taşımaktadır. Bunun için kırsal alanlarda yeni bina inşa etmektense restore çalışmaları ile geleneksel mimari tarz korunarak çevrenin peyzaj açısından daha planlı ve düzenli olması sağlanabilir.

Türkiye’de özellikle tarıma dayalı ekonomilere sahip bölgelerde var olan kırsal turizm potansiyeli bilinmemekte veya göz ardı edilmektedir. Ancak kırsal turizm bölgelerin kalkınmasında ve dünyada yaşanan değişimlere uyum sağlanabilmesinde etkili bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan Ağrı’nın gelişmesi ve kalkınmasında kırsal turizm önemli bir araç olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın amacı, kırsal turizmin gelişmesi için gerekli doğal, kültürel ve tarihi kaynakların tümüne sahip olan Ağrı ilinin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla çalışmada ilk önce, Ağrı ilinin konumu, sosyo-ekonomik yapısı ortaya konulduktan sonra, ilin kırsal turizm potansiyeli değerlendirilerek, kırsal turizm seçenekleri incelenmiş ve bu potansiyelden yararlanma yöntemleri tartışılmıştır.

2. AĞRI'NIN KIRSAL TURİZM POTANSİYELİ

2.1. Coğrafi Konum ve Yer Şekilleri

Ağrı, Doğu Anadolu Bölgesinde 39°45' 40°07' kuzey paralelleri, 42° 20' 44°30' doğu boylamları arasında, İstatistikî Bölge Sınıflamasına göre Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde TRA Düzey 1 Bölgesinde, Kars, Ardahan, Iğdır ile birlikte TRA2 Kuzeydoğu Anadolu Alt bölgesinde bulunmaktadır. İl denizden 1640 metre yükseklikte kurulmuştur. Yüzölçümü 11.376 km²'dir. Anadolu'nun İran'la bağlantısını sağlayan yolun üzerinde bulunması ile önemi artan ilin doğusunda İran, batısında Muş ve Erzurum, kuzeyinde Kars, güneyinde Van ve Bitlis ile kuzeydoğusunda Iğdır ili bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van bölümü içinde kalan yüksek Anadolu yaylasının devamı üzerinde yer almaktadır.

Ağrı ilinin topraklarının %46'sını dağlar, %29'unu ovalar, %18'ini platolar ve %7'sini yaylalar oluşturmaktadır. Ağrı ilinde, başta 5137 m. yüksekliğiyle Büyük Ağrı ve güneyindeki 3896 m. yüksekliğiyle Küçük Ağrı Dağı olmak üzere yükseklikleri 3.000 m. aşan birçok doruğa rastlanmaktadır. Bu dağlar, 3.343 m. yüksekliği ile Tendürek, 4.058 m. yükseklikteki Süphan ile Hama Dağı, 3279 m. yükseklik ile Aşağı Dağ, 3243 m. yüksekliği ile Karadağ ve 3250 m. yüksekliği ile Aladağ'dır.

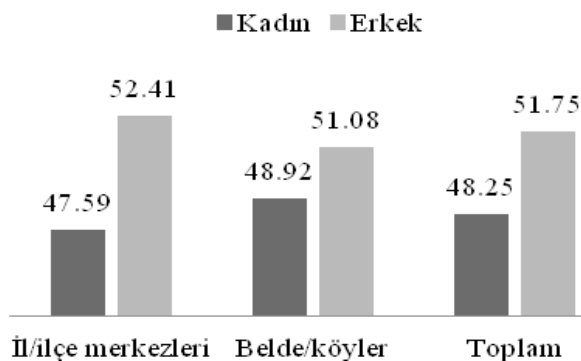
Bölgenin volkanik arazi olması sebebiyle ovalar çöküntü neticesinde meydana gelmiştir. Ovalar daha çok tahıl ekimi yapılan mera olarak kullanılan klasik ova tanıtımının ötesinde genel anlamıyla düzlüklerdir. İldeki ovalar, Ağrı-Eleşkirt Ovası, Doğubayazıt Ovası, Tutak Ovası ve Patnos Ovasıdır.

Ağrı ili topraklarının %7'sini kapsayan yaylalar özellikle hayvancılık açısından büyük önem taşır. Bunlar geniş otlaklarla kaplı düzlüklerdir. Ağrı ilindeki yaylalara örnek olarak Aladağlar ve Sinek Yaylası verilebilir.

2.2. Nüfus

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre 2010 yılında Ağrı ilinin nüfusu Tablo.2'de görüldüğü üzere 542.022'dir. Bu nüfusun 275.785'i il ve ilçe merkezlerinde, 266.237'i ise belde ve köylerde yaşamaktadır.

Grafik.1. Nüfusun Kadın-Erkek Dağılımı (%)

Tablo.2. Ağrı İli Nüfusu (2010)

	Toplam	Erkek	Kadın
İl/ilçe merkezleri	275.785	144.536	131.249
Belde/köyler	266.237	135.982	130.255
Toplam	542.022	280.518	261.504

Kaynak: Anonim, 2011a.

Nüfusun kadın erkek dağılımı Grafik.1'de gösterilmiştir. İl/ilçe merkezlerinde nüfusun %52,41'ini erkeklerin, %47,59'unu kadınların, belde/köylerde nüfusun %51,08'ini erkeklerin, %48,92'sini kadınların oluşturduğu görülmektedir. Tüm ilde ise erkeklerin oranı %51,75 iken kadınların oranı ise %48,75'tir.

2007-2008, 2008-2009 ve 2009-2010 dönemlerine ait ilin toplam nüfusu, aldığı göç, verdiği göç, net göç sayıları ve net göç hızları Tablo.3'de gösterilmiştir.

Tablo.3. Ağrı ili Göç Rakamları

	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Toplam Nüfus	532,180	537,665	542,022
Aldığı Göç	12,195	12,115	14,950
Verdiği Göç	27,450	22,613	22,966
Net Göç	-15,255	-10,498	-8,016
Net Göç Hızı(%)	-28,26	-19,34	-14,68

Kaynak: Anonim, 2011a.

Göç konusunda yapılan bir araştırmada, Ağrı ili Alt Bölgesinde (Ağrı, Iğdır, Kars ve Ardahan) göçün en temel sebepleri, sağlık ve eğitim hizmetlerindeki yetersizlikler, sosyal faaliyetlerin azlığı, iklim koşullarının zorluğu, daha iyi bir iş bulma olarak ortaya çıkmıştır. Ağrı ili özelinde ise bu sebepler, sağlık ve eğitim hizmetlerindeki yetersizlikler ve iklim koşullarının zorluğu olmuştur. Bulunan bu sonuç aslında genel göç literatürüne ters bir sonuçtur. Çünkü göç ile ilgili yapılan çalışmalarda göç istekliliğinin en temel sebebi ekonomik sebepler olmaktadır. Örneğin, Erzurum ilinde yapılan bir bilimsel araştırmaya göre göçün en temel sebepleri, iş arama, iş olanağının olmaması, tayin/iş değişikliği, kazancın yetmemesi gibi ekonomik gerekçelerdir. Erzurum'da ekonomik gerekçelerin, Bölgenin diğer illerinde ise sosyal gerekçelerin ortaya çıkması doğal bir sonuçtur. Çünkü Erzurum, bölgenin sosyal hizmet alma bakımından en gelişmiş ilidir (akt. Karabulut ve Oral, 2010: 265-266).

2.3. Ekonomik Yapı

Ağrı ili, illerin kalkınmışlık endeksinde göre 81 il içerisinde en son sıralarda yer almaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliği Araştırması"nda 80. Sırada yer almıştır (Anonim, 2003). Son olarak, 2011 yılında Cnbc-e Business Dergisi tarafından yapılan "Türkiye'nin

Yaşanabilir İlleri” araştırmasında 74. sırada yer almıştır. Nüfus’u 542 bin 22 olan Ağrı’da işsizlik oranı %11.7’dir. Kişi başına 1.090 lira ile Türkiye’deki toplam mevduatın binde 1’i Ağrı’da bulunmaktadır. Türkiye’deki 311 binin üzerinde yeşil kartlı ile yeşil kartlı oranının en yüksek olduğu kent durumundadır. Bu istatistiklerle ekonomik verileri Hakkâri’den sonra en zayıf il olan Ağrı, eğitimde de imkânları en kısıtlı dördüncü kenttir (Anonim, 2011b).

İldeki ekonomik faaliyetlerin sektörel dağılımı incelendiğinde, tarım’ın %75, sanayi’nin %1, hizmetlerin %22, ve diğer faaliyetlerin %2 pay aldığı görülmektedir (Anonim, 2011a). Ağrı ilindeki temel ekonomik faaliyet tarım ve bu sektör içinde de büyük ölçüde hayvancılıktır. Hayvancılık, Ağrı ili denilince akla gelen ilk geçim kaynağıdır. Ağrı, küçükbaş hayvancılıkta Türkiye’de ki toplam küçükbaş varlığının %3.64’üne sahiptir. TRA2 Bölgesinde bu pay % 55.23’e çıkmaktadır (Anonim, 2011a). Küçükbaş hayvanlar genellikle hane halkının süt, peynir ve yün ihtiyacını karşılamak amacıyla yetiştirilmektedir.

Tablo.4. Küçükbaş Hayvan Varlığı

	Sayı	Pay
Ağrı	979.098	-
TRA2 Bölgesi	1.772.484	%55.23
Türkiye	26.877.793	%3.64

Kaynak: Anonim, 2011a.

3. Ağrı’da Kırsal Turizmin Arz Kaynakları

Bir ilin turizm potansiyelinin değerlendirilmesinde öncelikle bölgede bulunan doğal, kültürel ve tarihi çekiciliklerin, ulaşım olanaklarının, turistik hizmet ve imkânların bileşiminden oluşan turizm arzı dikkate alınmalıdır (Bahar ve Kozak, 2010: 83-86, Çakır, 2010: 642).

Orta Asya’dan gelen kavimlerin Anadolu’ya girişleri sırasında, bir geçiş oluşturmuş, dolayısıyla birçok medeniyete sahne olmuş olan Ağrı ili farklı turizm aktivitelerine (kültür, termal, inanç, dağ ve doğa, yayla, kış, mağara, kuş gözetleme) imkân sağlayan tarihi, doğal ve kültürel zenginliklere sahiptir.

Türkiye’nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı, dağcılık ve dağ turizmi açısından büyük ilgi toplamaktadır. Bu volkanik dağ, dağcılık sporu ile uğraşanların belki de aradığı tüm özelliklere sahiptir. Tırmanış mesafesinin yüksek olması ve çıkışın başladığı yere kadar motorlu araçlarla gidilebilmesi önemli bir avantajdır. Tırmanış için en uygun zaman, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarıdır. Büyük tufandan sonra **Nuh’un gemisinin** Ağrı Dağı’nda olduğuna inanılması da bölgenin kırsal turizmi bakımından çekicilik kazanmasına neden olmaktadır.

Ağrı’nın diğer iki önemli değeri ise, **Meteor Çukuru** ve **Balık Gölüdür**. Meteor Çukuru, Ağrı’nın Doğubayazıt ilçesinin 35 km. doğusunda, Gürbulak sınır kapısının 2 km. kuzeydoğusunda yer alır. Derinliği 60 m.

ve çapı 35 m.’dir. Alaska’daki meteor çukurundan sonra, Dünya’daki ikinci büyük meteor çukurudur. Balık Gölü ise Taşlıçay’a 28 km ve Doğubayazıt’a 60 km. uzaklıkta ve yüz ölçümü 34 km² olan gölün derinliği 100 m.’den fazladır. Deniz seviyesinden 2250 m. yüksekliği ile Türkiye’nin en fazla yüksekte oluşmuş tek gölüdür.

Ağrı’da kuş gözlemciliği için önemli bir arz kaynağı bulunmaktadır. Doğubayazıt ilçesi ile Ağrı dağı arasındaki boşlukta yer alan iki gölü ve bunların arasında uzanan bataklıkları kapsar. Bu sazlık da Türkiye’nin en önemli 100 kuş alanı arasında bulunmaktadır. Sazlık, Balık Gölünden ve Tendürek Dağlarından gelen derelerle beslenir. Bölgede yaygın kuş türleri ise çayır delicesi, erguvani, balıkçıl, boz ördek, pasbaşa, turna, patka, kızılğaga ve kızılbecak olarak sayılabilir. Bölge göçmen kuşların geçiş güzergâhında olduğu için ilkbahar ve sonbaharda kuş sayısında çeşitlilik artmaktadır.

İnsanlığın sosyo-kültürel gelişiminde önemli bir yere sahip olan mağaralar, oluşum ve gelişim özellikleri itibariyle mutlaka korunması gereken doğal miras niteliğini taşımaktadırlar. Ağrı’da iki önemli mağara bulunmaktadır. Bu mağaralardan birincisi **Meya (Günbuldu) Mağarası’dır**. Mağara Diyadin ilçe merkezine 12 km uzaklıktaki Günbuldu köyündedir. İldeki ikinci mağara ise **Buz Mağarası’dır**. Küçük Ağrı Dağı’nın güney eteğinde Hallaç köyünün yaklaşık 3 km kuzey doğusunda, Meteor Çukuru ile aynı lav tüneli sistemi üzerinde bulunan doğal bir anıt mağarasıdır. Mağara, uzun eksenli, elips biçiminde, yaklaşık 100 m uzunluğunda, 50 m. genişliğinde, 8 m derinliğinde elips biçimli bir çukurdur. Mağaranın ağızı esas çukura göre biraz yukarıda kalmaktadır. İçinde bazalt lavlar, kayalar ve bu kayaların üzerinde saf ve temiz suların donmasıyla oluşmuş buz tabakalarını görmek mümkündür.

Ağrı ili topraklarının %7’sini kapsayan yaylalar özellikle hayvancılık açısından büyük önem taşır. Bunlar geniş otlaklarla kaplı düzlüklerdir. Ağrı ilinde yayla turizminde kullanılabilecek yaylalara örnek olarak Aladağlar ve Sinek Yaylası verilebilir.

Ağrı’nın termal turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. **Diyadin Kaplıcaları**, Diyadin ilçe merkezinden 5 km. güneyde bulunmaktadır. Demir, kükürt, sülfat, kalsiyum ve bikarbonat bakımından zengindir. Suyun sıcaklığı 60-70 derecedir.

Ahmedi Hani Ağrı ilinin çok önemli şair ve filozoflarından. Ahmedi Hani’nin Doğubayazıt’ta İshakpaşa Sarayı’nın yanında bulunan türbesi halen ziyaretgâhtır.

Tablo.5. Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri

Tesis Türü	Tesis Sayısı	Oda Kapasitesi	Yatak Kapasitesi
3 yıldız	3	272	517
2 yıldız	2	48	92
TOPLAM	5	320	609

Kaynak: Anonim, 2011c.

Kırsal turizm, kültür turizmini de içermektedir. Bu bakımdan Ağrı'nın kırsal turizm arz kaynakları arasında İshak Paşa Sarayı önemli yer tutar. Ağrı'nın en büyük tarihi eseri ve en çok gezilen turistik yeri İshak Paşa Sarayıdır. Doğubayazıt'ın 7 km. güneydoğusunda bulunmaktadır. İstanbul Topkapı Sarayından sonra ikinci teşkilatlı saray sistemine sahiptir. Dünya'da kalorifer ve su teşkilatı olan ilk binadır. Yörenin en büyük tarihi eseri ve en çok gezilen turistik yeridir.

Ağrı'nın turizm arzı, turizm hizmet ve imkânları bakımından incelendiğinde ise konaklama hizmetlerinin 5'i Turizm İşletme Belgeli, 27'si Belediye Belgeli toplam 32 konaklama tesisinde 1024 oda ve 1976 yatak kapasitesiyle sağlandığı görülmektedir (Tablo.5 ve Tablo.6). Bu tesislerin çoğu Doğubayazıt ve Merkez ilçelerde bulunmaktadır.

Tablo.6. Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri

Tesis Sayısı	Oda Kapasitesi	Yatak Kapasitesi
27	704	1367

Kaynak: Anonim, 2011c.

Ağrı'da geceleme yapan yabancı turistlerin konaklama tercihleri Tablo.7'de gösterilmektedir. Ağrı'ya gelen turistlerin ticari konaklama tesislerinden çok arkadaş, akraba, kiralık ev gibi konutlar ve kendi araçlarında kalmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum kişilerin turizm tesislerine olan güvensizliğinin ve bu tesislerin beklentileri karşılayamadığı şeklinde yorumlanabilir. Seyahat hizmetleri ele alındığında ise Ağrı İli'nde Doğubayazıt'ta 6, Merkez'de 3 ve Patnos'ta 1 olmak üzere toplam 10 seyahat acentesi bulunmaktadır.

Tablo.7. Konaklama Türlerine Göre Geceleme Sayıları

	2009	2007	2005
Arkadaş, Akraba Evi, Kendi Evi	131450	62562	96417
Ulaşım Aracında	80461	19868	11838
Otel	50001	30923	76059
Diğer	19397	2552	534
Kamp/Karavan	15549	3709	10525
Pansiyon/Motel	1024	572	7160
TOPLAM	297882	120186	202533

Kaynak: Anonim, 2011a.

Türkiye'de kırsal turizmin talep yönüne bakıldığında doğa ve çevre değerlerine ek olarak yerel kültürle turizmle tanışmak isteyen bir tüketici kitlesi bulunmaktadır. Tablo.8'de Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin geliş nedenleri gösterilmektedir. Rakamlar incelendiğinde, kültür amacıyla Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin sayısının 2001 yılında 917 bin 368 iken bu rakamın 2004 yılında 1 milyon 116 bin 206'ya, 2008 yılında ise 1 milyon 388 bin 837'ye yükseldiği görülmektedir.

Tablo.8. Yabancı Ziyaretçilerin Geliş Nedenleri

Geliş nedeni	2001	2004	2008
TOPLAM	11 276 531	17 202 996	26 431 124
Gezi, Eğlence	5 231 273	8 216 757	12 709 292
Kültür	917 368	1 116 206	1 388 837
Sportif ilişkiler	127 657	213 971	326 201
Yakınları ziyaret	794 651	1 044 575	2 411 765
Sağlık	96 860	133 721	162 484
Dini	30 962	61 053	95 027
Aalışveriş	829 207	1 041 585	1 042 255
Toplantı, kurs	239 777	324 152	624 616
Görev	500 328	814 150	592 935
Ticari ilişkiler	503 300	633 994	930 947
Transit	308 428	168 330	232 068
Eğitim	-	125 060	145 779
Diğer	427 704	588 267	1 068 548
Berberinde giden	1 269 016	2 721 176	4 700 372

Kaynak: Anonim, 2011a.

Kültür amaçlı gelen yabancı ziyaretçiler kırsal turizm açısından büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu potansiyel, Ağrı ilinin yukarıda açıklanan kırsal turizm arz kaynakları göz önüne alındığında daha da artırılabilir. Ancak Ağrı ili şimdiye kadar bu potansiyelden yeteri kadar faydalanamamıştır. Potansiyelden tam olarak yararlanamamanın sebebi olarak (Çınar, 2010:649):

- Genel altyapıdaki yetersizlikler
- Turizm altyapısının yetersizliği
- Çevre ve Turizm bilincinin eksikliği
- Tarihi, doğal ve kültürel zenginliklerin yeterince korunamaması
- Yetersiz tanıtım
- İlde müzenin bulunmaması
- Terör ve güvenlik sorunları verilebilir.

4. SONUÇ

Ağrı ili kalkınma endekslerinde sürekli alt sıralarda yer almaktadır. Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan Ağrı'nın gelişmesi ve kalkınmasında kırsal turizm bir araç olarak düşünülebilir. Kırsal turizm yeni iş olanakları sağlayarak ve özellikle altyapı, sağlık ve eğitim hizmetlerinin gelişimi üzerindeki olumlu etkileri ile ildeki göç sorununun çözülmesinde olumlu etkiler yapabilecektir. Sağlık ve eğitim hizmetlerindeki yetersizlikler Ağrı ilindeki göçün temel sebeplerinden olarak görülmektedir. Kırsal turizmin gelişmesi için gerekli doğal, kültürel ve tarihi kaynakların tümüne sahip olan Ağrı ilinin kırsal turizm potansiyelini değerlendirememektedir. Ağrı ilinin bu potansiyelden yararlanabilmesi bir başka deyişle mevcut olan kırsal turizm potansiyelini değerlendirilmesi için gerçekleştirilmesi gereken başlıca hususlar şu şekilde ifade edilebilmektedir:

•Öncelikle, kırsal turizm “Ağrı ili özelinde” kırsal kalkınma politikalarının tamamlayıcı bir unsuru olarak öncelikle ele alınmalıdır. Böylece kırsal alanda istihdam yaratılması sağlanabilecek ve kırsaldan kente göçün yarattığı sorunların önüne geçilebilecektir. Ayrıca bölge halkı ile ziyaretçiler arasında sosyal ve kültürel etkileşim imkânları doğacaktır.

•Kırsal turizmin gelişmesinde dikkate alınması gereken diğer bir önemli husus ise; yerel halkın kırsal turizme hazırlanmasıdır. Diğer bir deyişle kırsal turizm kapsamında sunulacak hizmetin gelecek ziyaretçilerin talep edecekleri bir konuma getirilmesi yanında; yerel alışkanlıkların hizmet sektörü gerekleri ile bağdaştırılması gerekmektedir. Bu durum yerel halkın kırsal turizm kapsamında gerekli eğitimden geçirilmesi ile olanaklı hale gelebilecektir.

•Belirli hedef gruplar özellikle saptanmalıdır. Kırsal turizm kapsamında “kadınlar” önemli bir hedef grup oluşturmaktadır. Kadınların kırsal turizm konusunda eğitilmesi ve istihdam edilmesi bölgedeki sosyal sorunların üstesinden gelenebilmesi için önemli bir olanak da sağlayabilecektir.

•Ağrı ilinin kırsal turizm açısından tanıtım faaliyetlerinin hızlandırılması da turizm potansiyelinden faydalanılmasını sağlayacaktır. Bunun için ilde tüm yerel paydaşların bir arada çalışabilecekleri platformlar oluşturulmalıdır. Ağrı iline ziyaretçi sayısının az olmasında kimi zaman güvenlik endişesi başrolü oynamaktadır. Oysaki Cnbc-e Business Dergisi tarafından 2011 yılında yapılan “Türkiye’nin Yaşanabilir İlleri Araştırması”na göre; Ağrı ili en güvenli iller arasındadır. “Güvenli il” sloganının bu tür endişeleri gidermek için kullanılması büyük önem arz etmektedir.

•Ayrıca kırsal turizmin yöre halkı tarafından benimsenmesi ve yaygınlaşması yönünde uygun teşvik yöntemlerinin geliştirilmesi, ilde kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi bakımından önerilebilir.

KAYNAKLAR

Anonymus, 1994. Tourism Strategies and Rural Development, OECD Press, France.

Anonymus, 1999. European Commission (EC), Towards Quality Rural Tourism, Enterprise Directorate General, Brussels: Tourism Unit.

Anonim, 2003. www.dpt.gov.tr

Anonim, 2011a. www.tuik.gov.tr (Son Erişim Tarihi:01.09.2011)

Anonim, 2011b. Cnbc-E Business Dergisi, Eylül,2011.

Anonim, 2011c. www.agrikültür.gov.tr (Son Erişim Tarihi:01.09.2011)

Akça, H. (2004), “Dünya’da ve Türkiye’de Kırsal Turizm,” *Standart Dergisi*, Eylül, 61-70.

Akça, H., Saygılı, M., Esengün, K. (2004), “Türkiye’de Kırsal Kalkındırılma Modelleri Arayışında Kırsal Turizm Yaklaşımı Önerisi,” *Kooperatifçilik Dergisi*, Sayı:145, 28-40.

Avcıkurt, C ve Köroğlu Ö., (2008), Kırsal Turizm. İçinde: Turistik Ürün Çeşitlendirmesi. Ed. Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No:1282, 61-83.

Bahar, O. ve Kozak, M., (2010), Turizm Ekonomisi. Detay Yayınları. Yayın No: 159, Ankara.

Çakır, O. (2010). Ağrı İlinin Mevcut Turizm Arzının Değerlendirilmesi ve Sürdürülebilir Turizm Gelişimi İçin Öneriler, III. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu, 12-14 Ekim 2010, Ağrı, 641-647.

Çınar, O. (2010). Ağrı Bölgesi Turizminin SWOT Analizi ve Tanıtımı –TOWS Matris Modeline Dayalı Strateji Geliştirme Önerisi-, III. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu, 12-14 Ekim 2010, Ağrı, 649-658.

Karabulut, K, Oral, İ.O. Ağrı İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısının Analizi, III. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu, 12-14 Ekim 2010, Ağrı, 259-272.

Soykan, F.,(2006). Avrupa’da Kırsal Turizmde Bakış Açısı ve Kazanılan Deneyim, II. Balıkesir, Turizm Kongresi, 20-22 Nisan 2006, Bildiriler Kitabı, Balıkesir, 71-87.

Uçar, M., Çeken, H. ve Ökten, Ş., (2010), Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği). Detay Yayıncılık. Yayın No:367, Ankara.

Yağcı, Ö. (2002). Turizmde Çeşitlendirme, Sürdürülebilirlik ve Kırsal Turizm, (<http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/ozcan-yagci.doc>) (Erişim tarihi:1.10.2011).